

Skitse til

Dansk handlingsplan for bekæmpelse af børnefattigdom

februar 2011

”En økonomisk fattigdomsgrænse fortæller ikke hele historien om en opvækst i fattigdom, og penge baner ikke hele vejen til det gode liv. Men når vi går til de fattige børn selv, er meldingen klar: En opvækst i fattigdom er en opvækst med materielle afsavn i periferien af fællesskabet”.¹

1. Indledning

Der er brug for en national handlingsplan for bekæmpelse af børnefattigdom. Den skal fokusere på årsagerne til, at børnefattigdom opstår og beskrive, hvad der kan og skal gøres for at trække børn ud af fattigdommen. Den skal bygge på et helhedssyn og inddrage et børneperspektiv i arbejdet. Overalt hvor det er muligt skal den baseres på tæt inddragelse af forældre og børn.

2. Dokumentation af børnefattigdom

Børnefattigdom er blevet mere synlig i Danmark.

Ifølge AE-rådet² er antallet af fattige børn steget med 77 % fra 2001 til 2007, selv når man ikke regner de studerendes børn med. I 2001 levede 32.000 børn i fattigdom. I 2007 var tallet godt 56.000. Tallet skønnes at være det samme i 2010. Andelen af fattige børn er størst i yderkantskommuner og i visse storbykvarterer. I alt lever 4,7 % af danske børn i fattigdom, men i nogle kommuner er det over 8 %. Flere end tidligere søgte i 2010 julehjælp hos de private hjælpeorganisationer, og der er mange enlige forsørgere og mange børn blandt dem, der søger hjælp.

Problemerne i de socialt udsatte boligområder, som regeringen kalder ghettoer, handler i meget høj grad om fattigdom³, og der er mange børn blandt de fattige i disse boligkvarterer.

Domstolsstyrelsen opgør, at antallet af familier der sættes ud af deres boliger næsten er fordoblet siden 2003, og selv om kommuner normalt søger at sikre børnefamilierne, oplyser de almene boligselskaber, at udsættelserne også omfatter børnefamilier.

¹ Heidi Sørensen: Fattigdom i Børnehøjde. I Social Årsrapport 2010. CASA og Socialpolitisk Forening

² Arbejderbevægelsens Erhvervsråd: Det opdelt Danmark. Fordeling og Levevilkår 2010. Juli 2010

³ Morten Ejrnæs, Aalborg Universitet ved fattigdomskonference på Koføeds Skole 3. november 2010, samt i Politiken 9. november 2010

Børn og unge er hårdt ramt. AE-Rådet skriver, at ”den øgede børne- og ungdomsfattigdom kan bevirke, at dele af generationer bliver tabt på gulvet, hvor børnene ikke får samme lige muligheder som deres jævnaldrende. Hertil kommer, at længerevarende fattigdom i familier med børn øger risikoen for marginalisering og social stigmatisering af disse børn. Det betyder store menneskelige, sociale og faglige udfordringer for børnene. Frygten er, at der skabes en ond cirkel, hvor fattigdommen fortsætter i næste generation.”

Det Økonomiske Råd har konkluderet, at børn der vokser op i fattigdom, har forøget risiko for at blive fattige som voksne.⁴ Røde Kors har påvist at disse børn typisk deltager i mindre grad i sportsaktiviteter og spiser dårligere end jævnaldrende.

Siden 1970'erne er det dokumenteret, at der er social ulighed i uddannelserne, og 20 % af en ungdomsårgang gennemfører ikke en ungdomsuddannelse. Børn i fattige familier er særligt udsatte. Når Danmark scorer lavt i PISA-undersøgelser skyldes det ifølge DPU bl.a. at niveauet i bunden er lavere i Danmark end i mange andre lande.

Ti danske NGO'er, der arbejder med børn, sendte i 2010 en NGO-rapport⁵, som supplement til regeringens rapport til FN's Komite for Barnets Rettigheder. Den peger på, at ”kommunerne efter kommunalreformen kun i stærkt begrænset omfang har levet op til de samlede overvågningsforpligtelser på det sociale område og i forhold til udsatte børn og unge” Ifølge rapporten er der ”meget ringe viden om, hvad kommunalreformen betyder for børn og unge i en sårbar og udsat position. Forskellige indikatorer peger på, at kommunerne ikke løser opgaverne tilfredsstillende”.

I rapportens afsnit om børns levestandard hedder det at:

Regeringen har ikke nok fokus på familier, hvis økonomiske ressourcer er så små, at børnene ikke kan deltage i et alsidigt børneliv med fritidsbeskæftigelse, oplevelser, ferier og venner, som ellers er normen i Danmark. Undersøgelser fra Socialforskningsinstituttet har vist, at det i særlig grad er børn af enlige forsørgere, børn af forældre på kontanthjælp samt børn i familier på starthjælp, der rammes af den relative fattigdom. ... Rapporteringsgruppen finder, at starthjælpen kommer til at virke som en urimelig forskelsbehandling af børn, jf. Børnekonventionens artikel 2.1, og så lav, at den bidrager til at sætte familierne i en social situation, der forhindrer børnene i at blive integreret i kammeratgruppen.

Rapporteringsgruppen finder endvidere, at der ikke er tilstrækkelig fokus på de børn, der lever i familier, hvor der ud over problemer med lav indkomst også er andre problemer, som f.eks. misbrug, vold, psykisk sygdom m.v. – Der er ikke nok fokus på, at den samlede sociale kapital i familien er for lille til at

---

⁴ Vismandsrapporten. Dansk Økonomi. Det Økonomiske Råd. 2006

⁵ Supplerende NGO-rapport til FN's Komite for Barnets Rettigheder. Maj 2010

udvikle børns kompetencer, og de er i risiko for social eksklusion med livslange konsekvenser.

Børnerådet anbefaler i sin rapport til FN's børnekomite at:

- Regeringen indfører en fattigdomsgrænse i Danmark. På den måde kan samfundsdebatten tage udgangspunkt i reelle tal og fakta frem for at bygge på myter og gætterier.
- Regeringen tager ansvaret for at sikre fattigdomsramte børn særlig hjælp og beskyttelse.⁶

Indikatorer for fattigdom diskuteres i den offentlige debat, og ingen enkelt indikator fortæller hele sandheden. Men alle indikatorer peger i samme retning, og der er ikke tvivl om, at de samlet tegner et ret præcist billede af et voksende problem med børnefattigdom. De viser også, at nogle af de grundlæggende årsager til børnefattigdom ikke kan fjernes uden løsninger på forældrenes problem med for lav indtægt.

3. Handlingsplanens elementer

I denne skitse til en plan for bekæmpelse af børnefattigdom, beskriver vi tværgående behov for indsatser og nødvendige sektoropdelte indsatser på de områder, hvor forskellige ministerier har det overordnede og primære statslige ansvar. Skitsen indeholder langsigtede elementer og konkrete forslag, som på kort sigt vil kunne forberede situationen for børn i fattige familier. Børn skal både betragtes som børn, som selvstændige individer og som samfundets fremtid. Børnefattigdom skal bekæmpes både for at sikre børnene en god barndom og for at sikre fremtidens samfund.

Selv om problemer og forslag anføres ministerium for ministerium, er noget af det allervigtigste at sikre en mere tværfaglig og helhedsorienteret indsats.

3.1 Tværgående helhedsorienterede indsatser

Økonomiske problemer er både overordnede og tværgående. Økonomisk fattigdom, kan føre til en række andre former for fattigdom og social eksklusion, og fattigdom reducerer børns muligheder på mange områder. Et overordnet tværgående krav er derfor, at der gøres op med de reducerede overførselsindkomster, der er med til at skabe og fastholde børnefattigdom:

- Fjern kontanthjælpsloft, reduceret starthjælp, 450 timers og 225 timers regel og reducerede ydelser til familier med mange børn.
- Stop sanktionering gennem træk i ydelser til udsatte forældre.

Bureaukrati og kompleksitet er også et tværgående problem. Fattigdomsåret 2010 har dokumenteret, at lovgivningen og dens administration er så kompleks og krævende, at kommunerne ikke kan sikre en velkoordineret social indsats baseret på klarhed og en enkel og helhedsorienteret tilgang til den enkelte borger og familie.

6

(<http://boerneraadet.dk/files/Brd.dk%20Filbibliotek/PDF%20FILER/EKSTERNE%20RAPPORTER/BRD%204.%20Suppl.%20Rapp.%20til%20FN%20-%202009.pdf>)

- Det er afgørende, at det kommunale regelsæt forenkles for at mindske afstanden mellem borger og kommune og fremme muligheder for helhedsorienteret beskæftigelses-, social-, sundheds- og uddannelsespolitisk indsats og sagsbehandling.

Der skal skabes bedre muligheder for

- Helhedsorienteret omsorg for udsatte børn gennem tidlige indsatser der støtter forældre og giver børn positive oplevelser.
- Hvis der alligevel trækkes i ydelser til forældre, skal det sikres at kommunernes familieafdelinger automatisk får besked og sikrer midler til familiens underhold og huslejebetaling.
- Familiegenopretning skal støttes helhedsorienteret med mulighed for gældssanering, krisehjælp, incitamenter til inklusion/integration og empowerment inspirerede indsatser.
- Kompenserende mekanismer i forhold til fattige børn skal udbygges, både omkring skole, familie og fritid og via styrkelse af lokalsamfund, fx fritidspasordninger, udlån af pc'er og brobyggerfunktion til kobling med aktiviteter i lokalsamfund.
- Der skal gives generel støtte til socialt udsatte boligområder med fattigdomsproblemer og til helhedsorienterede indsatser både i daginstitutioner og skoler og i familie- og fritidsaktiviteter.

3.2 Beskæftigelse og ydelser (Beskæftigelsesministeriets ressort)

Forældrenes bedste mulighed for at sikre, at børnene ikke får en opvækst præget af fattigdom er at have og fastholde et arbejde, der sikrer et rimeligt indkomstgrundlag. Derfor er en beskæftigelsespolitisk indsat central i bekæmpelse af børnefattigdom. Men beskæftigelsespolitikken må ikke medvirke til at skabe fattigdom, og derfor skal fattigdomsskabende ydelser afskaffes. (se under tværgående indsatser). I stedet skal beskæftigelsespolitikken satse på inkluderende incitamenter:

- En helhedsorienteret indsats med bedre mulighed for at give økonomisk hjælp til bl.a. behandling og psykologhjælp i sammenhæng med den beskæftigelsesmæssige indsats.
- Øget brug af mulighederne for revalidering for langvarige kontanthjælpsmodtagere og uuddannede forsørgere gennem langsigtede planer om opkvalificering og uddannelse.
- Mulighederne for støttet beskæftigelse for fattige forsørgere, bl.a. gennem støtte til udvikling af socialøkonomiske virksomheder.

3.3 Sociale tiltag (Socialministeriets ressort)

- Opsøgning og tidlig indsats. Sundhedsplejen og talepædagerne ved tidligt i børnenes liv, hvem der er særlig udsatte og eller fattige. Deres viden skal bruges som udgangspunkt for tværsektorielt samarbejde.
- § 50 undersøgelser skal også vurdere om familien har et forsørgelsesgrundlag, der giver børn samme muligheder for personlig udvikling og sundhed som jævnaldrende. Hvis det ikke er tilfældet, skal der kunne ydes økonomisk hjælp til afholdelse af de nødvendige udgifter.

- SFI Rapporten ”Børnehavens betydning for børns udvikling”⁷ understreger at daginstitutioner gør en særlig forskel for børn fra fattige familier. Gode daginstitutioner kan medvirke til at fattige børn ikke udskilles, men udvikles, deltager i og bidrager til fællesskabet.
- Der er brug for flere kvalificerede pædagogressourcer specielt i socialt udsatte områder og for bedre tilbud i fritiden.
- Mulighederne for at yde helhedsorienteret forebyggende familiestøtte og genopretningshjælp skal styrkes, og det skal sikres at den sociale, undervisningsmæssige og sundhedsmæssige indsats for børn og familie ikke kolliderer indbyrdes eller med Jobcentrets krav.
- Ingen børnefamilier må sættes på gaden. Kommunerne får pligt og mulighed for at overtage lejemål, hvis en børnefamilie sættes ud af fogeden, ligesom kommunen får pligt til at finde en egnet bolig til børnefamilier, der sættes ud af ejerbolig efter tvangsauktion. Der indføres ordninger med lokale ”sociale kasser” (decentrale lokale puljer), der kan anvendes på at imødekomme fattige børns umiddelbare alderssvarende behov.
- Mulighederne for at støtte og styrke fattige familier via lokale sociale initiativer styrkes.

3.4 Sundhedstiltag (Indenrigs- og Sundhedsministeriets ressort)

Fattigdom er en trussel mod børns sundhed, både i barndommen og med konsekvenser ind i voksenlivet. Tilgængelig forskning⁸ viser klar sammenhæng mellem lav indkomst og dårligt helbred. Det er derfor afgørende for hele samfundet at forebygge, at børn vokser op i fattigdom og forbliver fattige i voksenlivet.

Langsigtede sundhedspolitiske tiltag til at modvirke sundhedsproblemer som følge af børnefattigdom kan integreres i arbejdet i daginstitutioner og skoler. Det gælder fx tilbud om sund kost, viden om sundhed, mulighed for deltagelse fysiske fritidsaktiviteter og tiltag der sikrer børns psykiske trivsel.

Indenfor Indenrigs- og Sundhedsministeriets ressort kan der sættes ind med tiltag, der kan afhjælpe økonomisk trængte forsørgere og de enkelte børn, og dermed forebygge senere sundhedsproblemer:

- Kommunale sundhedsordninger skal sikre sundhedsfremmende og sygdomsforebyggende tilbud fra spædbarn til og med ungdomsårene. Tilbud skal målrettes til udsatte familier, der er ramt af fattigdom. Hjemmebesøg af sundhedsplejerske i de tidligste år i tilstrækkeligt omfang har en dokumenteret effekt på kriminaliteten 25 år efter.
- Der skal sikres en sammenhængende indsats mod børnemishandling, som stadig har et stort omfang. 5,6 % af 25-årige rapporterer om mishandling i familien med spark, slag og brændemærker. Kun godt 1 % bliver opdaget af kommunen⁹. Sammenhængen mellem sundhedsvæsenet og kommunale myndigheder skal styrkes sammen med indsatser, der styrker forældrenes kompetencer (fx forældreuddannelser som de kendes fra Norge, Sverige, England, USA.).

⁷ Alva Albæk Nielsen og Mogens Nygaard Christoffersen. SFI 2009

⁸ Bl.a. professor dr. med. Finn Diderichsen, Københavns Universitet. En række publikationer

⁹ SFI delrapport 1 10:30 – Mogens Nygaard Christoffersen dec. 2010

- Børn, som lever i fattigdom, kommer oftere til skade i hjemmet. Almindelig sygdom, overvægt, uønskede graviditeter er også hyppigere hos familier i fattigdom. Derfor er der – udover at afhjælpe fattigdommen – behov for særlige helhedsorienterede indsatser.
- Der indføres muligheder for økonomiske tilskud til sundhedsrelaterede ydelser til børn i børnefamilier med lav indkomst, fx til lægeordineret medicin og briller.
- Der tilbydes psykologisk rådgivning og mulighed for deltagelse i selvhjælpsgrupper for børn der lever med forældre med misbrug og/eller langvarig sygdom.

3.5 Undervisning (Undervisningsministeriets ressort)

Folkeskolen er et omdrejningspunkt. Enhedsskolen er til fordel for inklusion af ressourcetsvage elever, men uklar struktur og uklare faglige mål skaber tabere, specielt blandt drengene, og især blandt børn der lever i fattigdom. Det er veldokumenteret, at der er social ulighed i uddannelserne. Allerede i folkeskolen kan hævet forældrebetaling i SFO medføre at fattige børn udelukkes fra fællesskabet med deres kammerater. Større børn og unge med svag social baggrund har ofte svage netværk, mangler selvtillid og giver hurtigt op.

Overordnet er det vigtigt at lærere og pædagoger har fornøden viden om fattige børns levevilkår og vanskeligheder, og at de får styrket deres indsatsmuligheder.

Herudover bør der være de fornødne tilbud, som sikrer at disse børn og unge får adgang til de samme tilbud og muligheder som deres jævnaldrende.

Der er behov for langsigtede effektive løsninger, men løsninger på kort sigt kan være:

- Lektiehjælp og mulighed for at tilbyde lektiearbejde i skoleregi fra skolestart.
- Pædagogisk indsats i de enkelte klasser og pligt til at tilbyde alternative undervisningsmuligheder til børn og unge, der er droppet ud af folkeskolen.
- Større åbenhed og fleksibilitet til fripladser i SFO og klubber, så der sikres kobling mellem tilbud som målrettes ressourcetsvage familier og tilbud som benyttes af andre børn.
- Medtænkning af forebyggende indsatser i skole, fritidsinstitutioner, klubber og ungdomsskolen.
- Mulighed for bedre støtte og vejledning, herunder etablering af sociale miljøer i forbindelse med overgang fra folkeskole til erhvervs-uddannelse for unge ”der har ondt i livet”.
- Bedre økonomiske og faglige rammer for erhvervsuddannelserne med bedre støttemuligheder for fattige og socialt udsatte unge.
- Bedre mulighed for økonomisk støtte til transport til og fra ungdomsskole, fritidsarrangementer mv. i yderkantsområder.

Bag initiativet STOP FATTIGDOM NU står: EAPN.DK og Socialpolitisk Forening. Følgende organisationer støtter op om denne skitse til dansk handlingsplan for bekæmpelse af børnefattigdom:

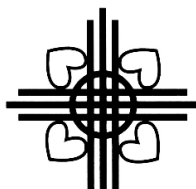
Red Barnet, LOS, Rådet for Socialt Udsatte, Projekt UDENFOR, Kirkens Korshær, Frelsens Hær, FIC, Børnesagens Fællesråd, SydhavnsCompagniet, HK - Kommunal, Børns Vilkår, SAND De Hjemløses landsorganisation, Dansk Socialrådgiverforening, Kringlebakken, Missionen blandt Hjemløse, Børn og Familier og Dansk Folkehjælp

Red Barnet
Save the Children Denmark

LANDSFORENINGEN AF OPHOLDSSTEDER,
BOTILBUD OG SKOLEBEHANDLINGSTILBUD

FIC
www.fic.dk

Børnesagens Fællesråd

- Settlementet i Kgs. Enghave

Børns Vilkår
FOR BØRN I DANMARK

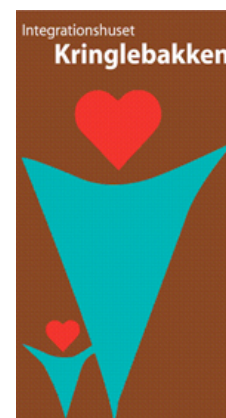
De hjemløses landsorganisation

Dansk Socialrådgiverforening

Missionen blandt
Hjemløse

FORUM FOR UDVIKLING I SOCIALT ARBEJDE